

**Фатальна помилка  
революцій**

---

Прага  
1921.

Типографія „Грюнхутъ“, Прага V., Maiselova ul. č. 17.

## ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА РЕВОЛЮЦІЙ.

---

Революція — вибух окривдженого й обуреного до краю почуття. Вона ніколи не робиться по висновках і міркуваннях розуму, а завше приходить в наслідок доведення народнього невдоволення до останнього ступня. Коли народ зневірюється в можливості залагодити свої кривди мирним способом, коли вривається його терпець, він дає волю своєму обуренню і незадоволеному бажанню й починає чинити не так, як йому каже розум і міркування, а так, як хоче розлютоване дотогочасними кривдами почуття. Революція — це повінь, що заповнивши звичайне корито річки, виходить з берегів, заливає все, що трапляється на шляху, рве гатки, замулює огороди, зносить хати, худобу, людей і т. п. Це народне нещастя, до якого народ доходить під натиском інших нещастів в тій хвилі, коли покривдження і розпач примушують його стихійно шукати чогось „хоч гіршого, аби инчого“. Революція не була й не може бути бажаною метою, але завше є неминучим засобом поладження тих справ, яких ніщо инше впорядкувати не спроможне. Революція із двох лих менше, до якого мусить хапатись народ, захищаючи себе від більшого лиха. Джерелом і двигачем революції завше було й є скривджене й обурене почуття. Доки народнього обурення не має, до того часу всі міркування про потребу революції ні до чого не доводять. Коли воно є, жадні міркування розуму про небажаність революції, недоцільність її, лютість і т. п, не спиняють її. Вона схоплюється й перекочується через людське життя своїм шляхом, як нестримна повінь: в однім місці руйнує, затоплює, замулює дорогі посіви, а в другім освіжує спраглу землю, накладає шари родючого намулу на пісний ґрунт. В однім місці приносить смерть, а в другім — життя,



Маючи своїм джерелом невдоволене почуття, революція розвивається лише доти, доки існує об'єкт того невдоволення. Як тільки об'єкт невдоволення зникає, революція вщухає і жадні крики любителів „великих почуттів“ про поглиблення революції ні до чого тоді вже не доводять.

Вона спадає, як вода в річці після прориву гатки.

Бувши породіллям почуття, революція розвивається не так, як того хотів би розум людський. Вона, як викинута з берегів вода, заливає не тільки те, що треба, а й те, чого не треба заливати. Народ, скоштувавши солодощів задоволення наболілого віками почуття, звикає до того, щоб і всі інші свої почуття задовольняти. Не тільки ті, що були покривджені й ображені віками, а й усі ті, що виникають в процесі революції. Раз вікову спрагу до волі задоволено одним махом революції на підставі лише почуття, хотіння, — мислить народ — то чому у інших дрібніших справах не керуватися законом „так хочеться“?. Тому в революційні часи панує скрізь почуття, а не розум. Почуття стає звичайним законом життя. Розум, досвід відсуваються геть на бік, а все робиться по тому, як „хочеться“, і як „здається“. Розвиваючись і поглиблюючись, революція часто виходить з під впливів розуму й міркування та майже цілком піддається революційному настроєви, революційному почуттю, яке стає законом революції. А що менше вживається заходів до того, щоб увести революційне почуття в рамки розумового керування, то більше воно переходить в звичайне виявлення й задоволення інстинктів. Інстинкти є всякі. Є добрі, є й злі. Над багатьма інстинктами культура вже давно поставила хреста. При сучасних умовах громадського життя вони тільки шкодять людству. Колиж ті інстинкти підчас революції стають основою життя, то це тільки руйнує визвольну справу.

Революція, яка первопричиною має боротьбу за вдоволення покривдженого почуття, за визволення людини з під якогось ярма, взявши законом своїм просто „так хочу“, сама перетворюється в поневолюючий рух. З визвольної боротьби обертається в самозадоволення, потурання інстинктам, покривдження й поневолення інших. Це стає основою тих помилок, які робить кожна революція, а саме насильства над усім, **ЩО НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ** революціонерам, хоча й має велику цінність

для людського добра. Найвидатніші революціонери були завше найдужчими гнобителями инчих. Вони вважали тільки на своє „хочу“. Поскілко-ж рушійною силою революції є почуття, воно було законом їхніх вчинків. Піддаючись своєму почуттю, як закону революції, вони не помічали, що їхнє революційне „хочу“ не цілком відповідало революційному „хочу“ инчих. Слухаючи свого революційного „хочу“, як закону революції, вони примушували слухати його і инчих, хоч ті инчі мали зовсім инче „хочу“, ніж вони. Це ставало основою величезних помилок усіх революцій.

Видатні революціонери, захоплені тільки своїм особистим революційним почуттям, не мали спромоги об'єктивно ставитися, виміряти й рахуватися з революційним почуттям инчих людей та в погодженню з ними находити певні міри того почуття, яке могло-б вважатися законом революції для більшости. Вони завше своє власне особисте почуття вважали законом не тільки для себе, а й для всіх. Тому все, що не погоджувалося з їхнім бажанням, поборювали як „незаконне“, не революційне, й люто карали. Це стало причиною неоправданих, шкідливих для справи революції й усього поступу людського революційних насильств.

Ми проминаємо прояви того насильства в релігійних революціях, коли вчашні страсотерпці за право на вільну релігійну думку другого дня після перемоги над старою релігією катували й карали на смерть своїх бувших однодумців за розходження (Кальвін, Савонаролла, Цвінглі і т. п.), а спинимось тільки на взаємовідносинах між дужчими і слабшими народами в революціях політичного характеру

Перед нами факт одночасної революції в Росії й на Україні, визвольна боротьба московського й українського народа. Ця боротьба — революція двох народів — поволі перетворилася в поневолення вільною революційною Московщиною вільної революційної України, в панування революційної гнобительки Московщини над революційно поневоленою Україною.

В історії це не перший випадок коли раб, здобувши волю, став гнобителем свого товариша. Так було майже за всіх революцій. Звіряче почуття, до якого доглиблювалася революція, завше підюджувало дужі народи накидатися на слабших, щоб революційно ковтати їх. Кожен

революційний народ, віддаючись почуттю й керуючись тільки інстинктами, доходив до визнання того, що він, як революційний, є найкращий в світі, а тому мусить всіми керувати, всі мусять брати з нього примір, мусять його слухати і т. п.. Це й доводило до того, що революційні народи во ім'я революції силою своєї революційної висшости змушували сусід кориться їм.

Революційні Асиріяни, скинувши вавилонське ярмо, підбили під себе не тільки Юдеїв та Фенікіян, а й усю Малу Азію та Арабію. Революційні Перси під проводом Кира визволили народи з асирійської вязниці тільки для того, щоб самим їх опанувати. Революційні Атени після перемоги над аристократичною Спартою запровадили свою гегемонію над усіма грецькими народами, чого не зробила була навіть Спарта. Ніхто так люто не приборкував повстань поневолених народів проти Риму, як провідники римської революції. Повстання понтійського царства найлютіше приборкано революційними полководцями Цезарем та Марієм, а юдейське повстання роздавили римські революціонери Веспазіян та Тит. Самостійниість Шотляндії й Ірляндії скасував не хто инчий, як провідник англійської революції Кромвель. Колиж покривджені Шотландці й Ірляндці спробували захищатися, Кромвель люто розгромив їх і вперше утворив „Триєдину Англію“, чого раніш не було. Англійські кольтоністи в Америці мусіли розпочати визвольну боротьбу не з ким инчим, як з своєю революційною метрополією. В своїй грамоті до англійського парляменту вони писали, що гадали побачити від визволених земляків тільки підтримку свсім визвольним змаганням, гадали, що Англійці, які тільки що самі визволилися з королівської неволі, шануватимуть волю всякого, а тим більше волю братів своїх за океаном, а замість того бачуть нові утиски і насильства з рук вільного братнього народу. Візвання американських Англійців до братнього почуття й людської моралі земляків з метрополії нічого не допомогло. Довелося брати зброю і аргументувати нею перед революційними братами, що воля повинна належати всякому, бо неволя навіть від братнього і революційного народу нікому не бажана.

Все це творилося через те, що революційні народи, звикають за час революції вважати законом своїх вчинків почуття, бажання, і піддаються з одного боку думці,

що раз вони стали на чолі революції, то вони є народ „вибраний історією для великої місії“, а тому мусять свої порядки ширити скрізь, бо ті порядки найкращі (бо найбільше їм подобаються) і для всього людства найкористніші (так їм здається), а з другого — раз усім життям керує почуття, то, натурально, що воно відживляє інстинкт звіринної форми боротьби за життя: підбивання під себе других, панування над ними. Раз революція сфера чуття, а не розуму, то натуральним є в часі революції панування інстинктів, на серед звірячих інстинктів боротьби за життя є й інстинкти підбивання під себе других. Живучи почуттям, революційні народи свідомо й несвідомо піддаються впливові цього звірячого інстинкту й накидаються на слабших. Провідники-ж революційних народів жагу до ковання всіх, для людського ока прикривають „гуманними“, „загально-людськими“ потребами. Революційні переможці кажуть, що вони „повинні“ керувати инчими неревольюційними народами во ім'я добра вселюдскости, щоб навчити, мовляв, всі народи жити в таких формах життя, які здобула революція, які є кращі і т. д. Так казали Атенці, так казали Англійці і Французи; це саме товчуть і московські комуністи.

Вияв і наслідки звіринної жаги в часі революції до панування над инчими особливо видко з фактів великої французької революції та російсько-української революції. Для цього наведемо кілька цитат з книжки найоб'єктивнішого історика великої французької революції ОЛЯРА, визнаного об'єктивним, як в правих, так і в лівих колах. „Коли у Франції сталася революція, пише він, то не одна Франція вільно зітхнула: всі сусідні народи затремтіли: Французи завоювали свободу й рівність; вони проповідували загальне братерство. Чи не допоможуть вони й инчим визволитися від тиранів? Під впливом французької революції Бельгійці в 1794 р. повстали проти Австрії і склали Федеральний Акт Бельгійських Злучених Держав. В Страсбурзі збиралися німецькі патріоти й закликали в своїх газетах на поміч Францію проти своїх гнобителів. Мешканці Савойї гуртувалися в Ліоні, де вони злучилися з французькими національними гвардійцями в так званий „Альоброгський Союз“, надягли трьохколову кокарду і брали діяльну участь у всіх французьких національних святах. Це була догідна хвиля, щоби скористати з неї. Треба було тільки перейти ста-

рі кордони Франції, щоб, як здавалося без перешкод дійти до Рейну, до Альпів. Франція без труднощів могла відновити кордони старинної Галії. Се була мрія жирондистів, до цієї цілі йшла політика Дантона. Спокуса була занадто велика: військо виступило відразу на всіх трьох границях і спочатку скрізь мало успіх.

Монтеске вступив до Савої з 1800 жовнірами. Сардинське військо відступило, не пробуючи ставити опір. Нарід сходився на зустріч французьким жовнірам, вітав трьохкольниковий прапор, співав з ними марселезу і радісно садив у кожному селі дерево свободи... Монтеске писав військовому міністрові: „Похід мого війська, це тріумфальний похід... Населення сіл і міст виходить нам на зустріч... До мене вже дійшли чутки про замір запропонувати Франції утворення з Савої 84 департаменту або республіки під її протекторатом“... 1)

Справді швидко було „урочисто проголошено прилучення Савої до Франції... Так само легко прилучено було Ніцу...

На берегах Рейну проголошення прав людини повалило мури „подібно звукові труби Ісуса Навина“. Населення цих областей з давніх часів вагалось в своїх симпатіях між Германією и Францією“. 2)

Вступаючи в сусідні країни для „допомоги населенню скинути своїх тиранів“, французькі генерали обов'язувалися „до кокетства обережно поводитись з населенням“... „30 вересня Французи вступили у Шпаєр, а 5 жовтня у Філіпсбург та Вормс. В наказі своєму військовій Кюстін (Французький командуючий) пригадував своїм жовнірам, щоби вони пам'ятали про поважання до осіб і маєтку мирних громадян! „Француз — писав він — борючись за свободу, в одній руці несе символ миру, а другою забиває меч в груди гнобителів. Хай же ваша зброя побиває тільки тих вояків, які захищають рабство“. „В Шпаєрі сталось кілька окремих випадків грабунку. Довідавшись про те, Кюстін звелів, щоби офіцера й двох жовнірів, яким доведено, що вони грабували срібло, розстріляв їх власний баталіон. Це зробило належне враження: чесність Французів і точність, з якою вони за все платили, прихилили до них населення. Французи взяли

1) Оляр — Велика Французька Революція, переклад Залізняка ст. 221, 222.

2) *ibid* стр. 222-223.



велику контрибуцію з курфюрста, шляхти і духовенства, навпаки, убогим дали поміч. „Нинішня війна, заявив Кюстин — скерована проти узурпаторів, а не проти народів. Тягар контрибуції має впасти лише на ваших начальників“. \*)

Війну, як бачимо, розпочато й ведено під кличем „визволення народів“. Розуміється, що сусідні народи повірили революційному покликові Французів і прийняли його цілком щиро. Так само, як Українці на початку революції щиро прийняли заяву московських комуністів про права народів — на самоопреділення аж до відділення. „Майнські філософи й письменники кликали його (Кюстіна) до себе. Інженір Екемаєр, математик Метерніх, швейцарський історик Йоган Мілер і славетний учений Георг Форстер вели палку пропаганду на користь Французів. Коли Кюстин з своїм невеликим військом показався на Рейні, Майнц відразу капітулював... Кюстин оповістив горожанам, що вони можуть організувати правительство по своїй волі. Це викликало справжній ентузіазм. Франкфурт теж отворив свої брами. Скрізь ширилась „Відозва до пригнобленої Германії“. Кюстин обіцяв боротися лише проти тиранів і упривілейованих. Він запрошував німецьких жовнірів ставати під французький прапор, бо настала доба братерства і свободи... Управу Майнца відразу перейняла Виконавча Рада з 10 членів. В „Майнській Газеті“ друкувалися статті, де вихвалювано свободу. І тон, і стиль тих статей, що до радикальності домагань не уступав тонови найбільш поширених паризьких газет... Маса Майнського населення.. любила Французів за їх лагідність, веселість, а особливо за їхню дисципліну. Мешканці Майнцу ще не мали поняття про німецьку батьківщину. (Так само, як на початку революції українська маса не мала поняття про самостійну Україну).

24 лютого р. 1793 в Майнці, Шпаєрі, Вормсі та всіх сумежних округах відбулися загальні вибори для утворення Національного Конвенту, який мав рішити долю областей, зайнятих Французами. „Приставайте до Франції“ — казав Форстер, славний німецький учений — до 25-ти мільйонного народу, який має досить сили, щоби як будинки з карт повалити трон і зруйнувати честолюбні замисли тиранів! Прокиньтеся! Наберіться мужності

---

\*) *ibid* 224.

станьте вільними Німцями, братами і приятелями Французів! „Рейнсько - німецький Національний Конвент зібрався в Майнці 17 вересня р. 1793. На другий день він під впливом Форстера проголосив приєднання до Франції цілої країни“ .. \*) Так до Франції вільно прилучилася друга революційна країна.

.. „Так само швидко і ще з більшим блиском завойовано Бельгію. Бельгійські кріпости „чекали лише запрошення, щоби піддатися“. Дюмуріє (командуючий французькими військами в Бельгії) обіцяв визволити країну. Бельгійці, що пристрасно чекали свободи, самі відчиняли брами. 7 листопада Дюмуріє вступив до Люжа серед окликів: „Хай живе республіка! — Хай живе свобода!“ По невеликій битві при Андерлехті здався 13 листопада Брюсель, а потім Малін. 2 листопада ціла Бельгія була в руках Дюмуріє. Коли брюсельський магістрат приніс Дюмуріє ключі міста, він сказав йому: „Громадяне, переховуйте самі Ваші ключі і добре їх переховуйте! Не давайте чужинцям влади над собою: ви не вроджені для рабства. Злучіть ваших громадян з нашими, щоби прогнати Німців. Ми ваші приятелі, ваші брати“ ... „Виборні бельгійської нації врочисто проголосили скасування австрійського дому. Вони величезною більшістю висловилися за повернення Бельгії в свободну державу, заприязнену з Францією, але з власною конституцією. Вони вислали делегатів до Парижу висловити свою вдячність Конвентові і своє бажання утворити окрему державу. Дюмуріє підтримував ці заходи...

Щоденно Конвент приймав петиції й делегатів із закордону з проханням, щоби Франція допомогла їм здобути свободу“. \*\*)

Апетит прибуває підчас їди. Коли Французи побачили, що льозунги свободи привертають до них цілі краї, коли побачили, що досить французьким жовнірам гукнути марселезу під стінами німецького чи бельгійського міста, щоб воно перейшло на їхній бік, то так захопилися легкою можливістю приєднати до Франції всіх сусід, що забули про основу революції — визволення людства, а почали піклуватися більше про прилучення його до Франції. Французьким імперіялістам про визволення не треба

\*) Ibid 225-226.

\*\*) Ibid 228-229.

було вже говорити, бо народи самі визволялись. Ім треба було тільки думати, як використати слушну нагоду, щоб прилучити їх до Франції. І серед цих французьких революціонерів з імперіялістичним апетітом залунав поклик, що для визволення сусідніх народів мало пропаганди, а треба ще й посилати на поміч їм революційне військо.

„Преса й публична опінія з кожним днем все рішучіше висловлювалася на користь пропаганди зі зброєю в руках“. \*)

Під людяними словами про визволення народів з кожним днем розпалювався сласний, звіриний інстинкт проковтнути беззахистних, довірливих сусідів.

Національний Конвент „іменем французької нації“ оповістив, „що він дасть братерську поміч кожному народові, який схоче здобути собі свободу, і поручає виконавчій владі дати генералам потрібні інструкції, щоби вони давали поміч таким народам і боронили громадян, які терплять або можуть потерпіти утиски в боротьбі за свободу“. Генерали наказали надрукувати й ширити цього декрета на різних мовах скрізь, де вони будуть проходити з республіканським військом.

„Від сього часу Конвент почав вислухувати депутації від патріотів усіх прикордонних країв: від Батавів і Брабанців, Німців і Савойців, які являлися передати Конвентові своє прохання про прилучення до Франції. 28 листопада явилися до Конвенту Ірляндці і навіть Англійці, що подали протеста проти королівської управи і заявили про скоре скликання англійського Національного Конвенту. Президент Конвенту відповідав: „Оборонці нашої свободи в слушний час будуть обороняти також вашу... Всі правительства — наші вороги, всі народи — наші приятелі! Або ми згинемо, або вони будуть вільні“. \*\*)

В Парижі склалося з 36 чужоземців „Посольство Людського роду“, яке заявило Установчому Зібранню, що весь світ приймає „Деклярацію прав людини й громадянина“. Воно закликала французьку армію допомогти визволенню всієї людскости й творило у Франції чужонаціональні полки для допомоги Французам серед сусід-

---

\*) Ibid 229.

\*\*) Ibid 229—230.

них народів, що повставали проти своїх тиранів. „В Бельгії сформовано було національну гвардію і бретанський легіон, який висловив бажання служити під французьким прапором. Горстка голяндських патріотів, що втекла до Парижу, утворила початок батавського легіону. Пізніше до французького війська прилучилися й інші легіони рейнські та італійські“. „Ця міжнародня армія мала удержуватися способом реквізицій: нищити лише багатих, а вбогих визволяти зпід утиску. Війна мовляли, замкам, а мир халупам.!“

„Франція взяла на себе завдання повалити всі тиранії й підтримати всесвітню революцію“.

Завдання велике й святе, але... „до чистої справи треба чистих рук“. Говорячи про визволення народів, ніяк не треба було мріяти про прилучення їх до Франції, бо вслід за прилученням наступило розуміння, що прилученими треба керувати, а керування швидко оберталось в панування. Доки Французи не мали наміру прилучати, а тільки пропагували визволення, народи йшли до них самі: колиж ті народи зачали відчувати, що Французи після визволення прилучають, а далі вже по свйому жити навчають, то стали ухиляться від „визволення“. Тимчасом Французи увійшли вже в смак прилучень. Звіринний інстинкт зміцнів. Спершу вони тільки пропагували визволення, далі допомагали йому збройною силою, не вимагаючи собі за те жадної дяки, а тепер уже зачали вимагати собі певної компенсації. Відчуваючи, через що почало зміняться відношення сусідніх народів, Французи, аби приховати в собі звіря жадоби й виправдати себе перед легковірними, видали декрета, в якому писали: „нами не кермує ненаситна жадоба завоювань (чує кішка чіє мясо ззіла. Г. Н.); ми не бажаємо панувати над ніяким народом, ні повертати його в рабство, але кожда революція вимагає тимчасової сили, яка керувалаби її руйнуючим діланням і вносила систему в справу повалення існуючого. (ми, мовляв, не для себе, а для вас же стараємся, щоб допомогти вам швидче повалити свою тиранію. Г. Н.) ... Ця власть неминуче мусить належати Французам по всіх тих країнах, куди мусять (!) вступати їх армії, переслідуючи ворогів. (Бо інші, мовляв, народи не здатні до того, не доросли. Ідея фікс всіх революційних народів, які тільки себе вважають „обранцем Божим“. Г. Н.). З огляду на те видано було наказа,

щоб коли французьке військо вступить до ворожої країни, французькі генерали обов'язково касували аристократичну владу й ставили замість неї санкюлотів, конфіскували маєтності абатств та єпископів, касували фєвдальні повинности та муніципалізували країну, цебто заводили систему французької влади“. \*)

Все це раніш робилося самими народами, що повставали проти своїх тиранів, і робилося залюбки. Тепер же, коли це передано було, як обов'язок до рук французьких генералів, коли французькі жовніри на свій смак стали встановлять, хто санкюлот, а хто ні; коли замість тієї влади, яку хотіли собі вільно створити нововизволені народи, їм насильно впили французьку, — сусідні народи почали охолодати в своїх симпатіях до Французів. Французи образилися й силою намагалися перевести своє. Через те узброєна пропаганда незабаром виродилася в завоюницьку війну. Бельгія не схотіла організувати в себе демократичного правителства. Камюс і Дантон, яких прислав Конвент, яко комісарів, хотіли змусити її до того силою. Діяльність адміністративних властей і місцевих судів спинено, а вибрано муніципалітети. Бельгійці не хотіли приймати французьких асигнацій. Тим часом Французи платили виключно не дзвінкою монетою. (Як це все подібне до політики московських комуністичних комісарів на Україні! Г. Н.) Командуючі французькими військами заводили у багатих провінціях Фляндрії систему воєнних реквізицій та примусових позичок (як і на Україні Г. Н.) і обурювалися на невдячність визволених народів: „Ми приносимо нашим сусідам свободу, а вони не хочуть приймати наших асигнацій!“ \*)

...„На протести не треба було чекати. Незадоволення зростало разом з заходами завоювників звести підбитих на становище Французів. Коли на домогання комісарів Конвенту в Бельгії переведено було народні вибори для оновлення провінціальної адміністрації, більшість голосів одержала партія, що стояла за незалежність бельгійської держави (Це після того, як раніш кілька раз вільно виявлювалося бажання прилучитися до Франції! Г. Н.). Комісарі виробили плян рекрутування війська в 40000, яке мало стати під французький прапор,

---

\*) Ibid 231, 232.

\*) Ibid 231.



та рекрутування не йшло (це після того, як раніш вільно пішов під французьку руку брабанцький легіон. Г. Н.). Вони хотіли накинути асигнації, та Бельгійці не хотіли приймать їх... Дантон хотів відразу проголосити прилучення Бельгії. (Про визволення вже зовсім забуто. Г. Н.) Для збільшення престижу йому надіслали трьох нових товаришів. (Сучасні московські комуністичні „специ“. Г. Н.). Трийцять нібито національних комісарів прислано з Парижу, щоби перевести в життя декрет з дня 15 грудня (про заведення французької системи влади). Ці „Трийцять“ були швидче екзальтованні, ніж люті люди. Та від того Бельгійцям не було легше. Через свою незнайомість з місцевими обставинами й грубе поводження вони тільки гірше роздратовували Бельгійців. Банда помічників, що прибула разом з ними, усякі канцеляристи й поліційні агенти без сорому грабували нарід. (Як би оці рядки не були написані Французом про Французів за багато літ до революції в Росії й на Україні, то можна булоб запідозрити, що це якийсь український „контрреволюціонер“ маює московське комуністичне „самоопреділеніє“ на Україні. Г. Н.).

„Тепер країна тягла потрійне ярмо: генералів, послів комісарів і національних комісарів. Камеральні і церковні землі секвестровано. Почалася продаж націоанального майна. Асигнації пішли в хід завдяки примусовому курсові. Зросли домашні ревізії. Підозрілих у великому числі замикано до в'язниць. В Брюселі військовий комендант Готює робив вправи з жовнірами в церкві, щоби охоронити жовнірів від негоди і потроху викорінити фанатизм. Богато церков пограбовано під тою покривкою, щоби для кращого забезпечення перевезти їх срібне й толоте начиння та скарби до Лілю. (Які все „рідні“ карзини. Г. Н.) Змусивши опозицію силою мовчати, „трийцять“ змусили військовою силою правиборчі зібрання головних міст голосувати за прилучення Бельгії до Франції. (Чи не так само переведено федерацію „Радянської“ України з московською? Г. Н.) Та вона протестувала. Через нетактовне поступовання Якобінів Бельгія в тім часі стала осередком опозиції проти Франції“.

„Некраще було і у Пфальцу. І тут Кюстін, (що ранійш писав і говорив такі хороші слова про волю. Г. Н.) репресіями узброїв громадську опінію проти Франції. Податок в два міліони фльоринів, який він наклав на франк-

фуртську буржуазію, контрибуція, яку мусіли заплатити абати й князі, нарешті вивезення заложників, що мали забезпечити послушність — все це викликало ненависть до завойовників. „Бідний Кондрад“ (так прозивали рейнських селян) узявся до зброї проти „вошивих французів“ (яких з таким захопленням раніш закликав до себе. Г. Н.) Знову почалася проповідь проти „відвічного ворога“. Ці республіканці — казали агітатори — брати жовнірів Людовика XIV, рід французів паскудний... Кюстіна обвинувачували, що він воює проти шпихлірів, виниць та грошевих скринь. Хоч як лихі були давніші правителі країни, однак тепер вони стали популярними.“ \*)

От до чого довело французьку революцію почуття, не загнудане розумом. З визволительки, до якої прагли всі сусідні народи, вона обернулася в гнобительку, проти якої всі ті самі народи повстали зі зброєю в руках.

Всі вищенаведені цитати написав французький учений, відомий професор історії французької революції в паризькій університеті, написав про Французів. Але замініть в цих цитатах назви Французів — Московцями, Бельгійців — Українцями, поставте інші дати й назви місць і ніхто не скаже, що то не є опис відносин між революційною Московщиною і революційною Україною.

Наслідок братнього визволення Бельгії відомий: Бельгія не стала Францією, хоча велика частина її говорить по французьки. Більше того: вона залишається й досі королівством, а не стала республікою. Це показне зявище!

Наслідок „визволення“ України теж у всіх на очах: розлючені на московських комуністичних об'єднаних українські селяни гвалтом кричать: „повинна бути тільки самостійна Україна“. Та цього мало: українські селяне лютим оком дивляться на московських голодаючих, що шукають порятунку на Україні, а чорносотенні українські поміщики використовують самостійницькі настрої селянства та обурення його проти революційних насильств для посадження гетьмана або короля.

**ХИБАЖ ДЛЯ ЦЬОГО РОБИЛАСЯ РЕВОЛЮЦІЯ НА УКРАЇНІ?**

**Гр. Наш.**

---

\*) Ibid 234.



